

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٥٢٢٥.١

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش

کتابخانه اطلاع‌رسانی مرکز علمی ایران
مسئول مرکز

عنوان:

مقایسه برنامه‌های نظام تربیت معلم ایران با
مؤلفه‌های شش‌گانه تربیت معلم آرتور گارمون

۷ - ۱۳۸۷ / ۱۲ / ۱۳۸۷

توسط:

مهران آقاپور زنگنه

استاد راهنما:

دکتر محمد مزیدی

اسفندماه ۱۳۸۶

۱۰۸۲۶۵

به نام خدا

مقایسه برنامه‌های نظام تربیت معلم ایران با مؤلفه‌های
شش‌گانه تربیت معلم آرتور گارمون

به وسیله:

مهران آقاپور زنگنه

پایان‌نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی از فعالیت‌های
تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته‌ی

تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش

از دانشگاه شیراز

شیراز

جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی شده توسط کمیته پایان‌نامه با درجه: **عالی**
دکتر محمد مزیدی دانشیار بخش مبانی تعلیم و تربیت (رئیس کمیته):
دکتر مرتضی خسرونژاد استادیار بخش مبانی تعلیم و تربیت:
دکتر بابک شمشیری استادیار بخش مبانی تعلیم و تربیت:
دکتر رحمت‌اله مرزوقی استادیار بخش مدیریت آموزشی:

اسفندماه ۱۳۸۶

اداره اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

۱۳۸۷ / ۲ / ۷

تقدیم به

روان پدر، مادر و خواهرم که در جوانی دار فانی را وداع گفت.
همسرم که در این مدت با صبر و حوصله و پذیرش سختی‌های انجام این پایان‌نامه یار و یاورم
بوده است.
فرزندانی که بی‌شک لازم بود در این ایام که می‌بایست در کنارشان باشم و در امر تحصیل
راهنمای آنها باشم خود این مسئولیت را با صبر و حوصله به عهده داشتند.
همه کسانی که دست‌اندرکار تعلیم و تربیت دانش‌آموزان عزیز این مرز و بوم بوده و می‌باشند.

سپاسگزاری

خداوند منان را سپاسگزارم که این فرصت نصیب اینجانب گردید تا در دانشگاه شیراز در محضر استادان گرانقدر و بزرگوار آن دانشگاه ادامه تحصیل بدهم که لحظه لحظه ایام پشت سر گذاشته شده، در حضور آن بزرگواران برایم ارزشمند بوده است.

بی‌شک انجام این پایان‌نامه مرهون زحمات همه بزرگوارانی است که از هیچ کوششی در انتخاب موضوع و چگونگی انجام کار از ابتدا تا پایان آن دریغ نمودند و همواره راهنما و مشوق محقق بوده‌اند.

اکنون که این رساله به پایان رسیده بر خود فرض می‌دانم از زحمات استاد معظم جناب آقای دکتر مزیدی استاد راهنمای این تحقیق و استادان گرانقدر و معظم مشاور جناب آقای دکتر مرزوقی، جناب آقای دکتر خسرونزاد و جناب آقای دکتر شمشیری که در این مدت با راهنمایی‌های ارزنده خود و با صبر و حوصله بنده را مورد لطف قرار داده بی‌نهایت سپاسگزاری نمایم. هم چنین از استاد گرامی سرکار خانم دکتر یوسفی نماینده محترم تحصیلی دانشگاه که قبول زحمت فرمودند قدردانی می‌نمایم.

بر خود لازم می‌دانم که از زحمات کارشناسان محترم بخش مبانی آموزش و پرورش سرکار خانم عیوضی، سرکار خانم پرونده و سرکار خانم پیمانیان تشکر و قدردانی نمایم. در پایان از همکاران ارزشمندم جناب آقای قره‌بیگی و جناب آقای غلامی و جناب آقای جعفری به دلیل مساعدت و همکاری در رفع ابهامات و تصحیح پایان‌نامه سپاسگزارم.

چکیده

مقایسه برنامه‌های نظام تربیت معلم ایران با مؤلفه‌های شش‌گانه تربیت معلم آرتور گارمون

به وسیله‌ی:

مهران آقاپور زنگنه

هدف کلی این تحقیق بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های کلیدی آرتور گارمون در تربیت معلمان اقلیت‌های فرهنگی در برنامه‌های نظام تربیت معلم ایران می‌باشد. در این رابطه ابتدا نظریه گارمون که در بردارنده مؤلفه‌هایی مانند: گشوده ذهنی، خودآگاهی/ خودتأملی و تعهد به عدالت اجتماعی و همچنین تجربیات شامل تجربیات بین فرهنگی، تجربیات آموزشی و تجربیات گروه پشتیبان به عنوان مبانی نظری موضوع و اصول و ضوابط حاکم بر نظام تربیت معلم ایران، اساسنامه مراکز تربیت معلم و همچنین برخی از اصولی که در طرح تغییر نظام آموزش و پرورش کشور در سال ۱۳۶۸ به تصویب رسیده است، به عنوان برنامه‌های نظام تربیت معلم ایران مشخص شده‌اند. سپس ضمن تجزیه و تحلیل مؤلفه‌ها و برنامه‌های فوق‌الذکر مقایسه مورد نظر انجام گرفت و براساس نتایج حاصله پیشنهادات و راهکارهایی ارائه گردید. لازم به ذکر است که تحقیق حاضر از نوع کیفی و در ردیف طرح‌های غیر پیدایشی است. روش تحقیق مورد استفاده روش تحلیل محتوا بوده و واحد تحلیل پاراگراف می‌باشد. همچنین مقولات تحقیق نیز مؤلفه‌های شش‌گانه گارمون هستند. در این تحقیق داده‌های مورد نیاز با روش اسنادی و با استفاده از منابع مختلفی مانند کتاب، مجلات، مقالات علمی و منابع الکترونیکی جمع‌آوری گردیده و با استفاده از رویکرد توصیفی-تفسیری تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده صورت گرفته است. نتایج تحقیق نشان داد که برخی از مؤلفه‌های شش‌گانه تربیت معلم چند فرهنگی گارمون مانند گشوده‌ذهنی، خودآگاهی/ خودتأملی به صورت محدود و غیرمستقیم مورد نظر برنامه‌ریزان نظام تربیت معلم کشور بوده است و به سایر مؤلفه‌ها توجهی نشده است و در مورد تربیت معلمان اقلیت‌های فرهنگی یافته‌ها نشان داد که در برنامه‌های تربیت معلم ایران چگونگی انتخاب معلمان آنها، و همچنین تعیین محتوای ویژه‌ای از نظر درسی و آموزشی بر اساس نیازهای فرهنگی آنها مورد توجه نبوده است.

کلید واژه‌ها: تربیت معلم، اقلیت‌های فرهنگی، مؤلفه‌های چند فرهنگی گارمون

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات

۱-۱- مقدمه.....	۱
۲-۱- بیان مسأله.....	۲
۳-۱- ضرورت و اهمیت پژوهش.....	۴
۴-۱- اهداف تحقیق.....	۶
۱-۴-۱- هدف کلی.....	۶
۲-۴-۱- اهداف جزئی.....	۶
۵-۱- تعریف مفاهیم (تعاریف نظری).....	۶
۱-۵-۱- تعاریف نظری.....	۶
۶-۱- معرفی اقلیتهای قومی، نژادی، زبانی و مذهبی.....	۷
۱-۶-۱- اقلیتهای مذهبی.....	۸
۲-۶-۱- گروههای قومی و زبانی.....	۸
۷-۱- تعلیم و تربیت چند فرهنگی و برنامه درسی فراگیر.....	۱۰
۸-۱- احیای تربیت معلم ارتقای جایگاه معلم.....	۱۱
۹-۱- منزلت اجتماعی و ادراک عمومی نسبت به حرفه معلمی.....	۱۲

فصل دوم: پیشینه پژوهش

۲- مبانی نظری تحقیق.....	۱۵
۱-۲- مؤلفه‌های شش‌گانه‌ی آرتور گارمون.....	۱۵
۱-۱-۲- اهمیت گرایشها.....	۱۶
۲-۱-۲- گشوده ذهنی.....	۱۷
۳-۱-۲- خودآگاهی / خودتأملی.....	۱۸

۱۸.....	۴-۱-۲- تعهد به عدالت اجتماعی
۱۹.....	۵-۱-۲- اهمیت تجربیات
۱۹.....	۶-۱-۲- تجربیات بین فرهنگی
۲۰.....	۷-۱-۲- تجربیات آموزشی
۲۱.....	۸-۱-۲- تجربیات گروه پشتیبان
۲۱.....	۲-۲- تاریخچه آموزش و پرورش در ایران
۲۱.....	۱-۲-۲- قبل از اسلام
۲۳.....	۲-۲-۲- بعد از اسلام
۲۴.....	۳-۲-۲- وضع مدارس در آغاز جنبش مشروطیت
۲۵.....	۴-۲-۲- بعد از انقلاب اسلامی ۱۳۵۷
۲۶.....	۳-۲- اهداف کلی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران
۲۶.....	۱-۳-۲- اهداف اعتقادی
۲۷.....	۲-۳-۲- اهداف اخلاقی
۲۷.....	۳-۳-۲- اهداف عملی آموزش
۲۷.....	۴-۳-۲- اهداف فرهنگی هنری
۲۷.....	۵-۳-۲- اهداف اجتماعی
۲۸.....	۶-۳-۲- اهداف زیستی
۲۸.....	۷-۳-۲- اهداف سیاسی
۲۸.....	۸-۳-۲- اهداف اقتصادی
۲۸.....	۴-۲- بخشی از اصول طرح تغییر نظام آموزش و پرورش ایران
۲۹.....	۵-۲- نگاهی به تاریخچه و شکل گیری نظام تربیت معلم در ایران
۳۱.....	۶-۲- تأسیس مراکز تربیت معلم از سال ۱۲۹۷ تا ۱۳۸۳ هـ. ش
۳۱.....	۱-۶-۲- دارالمعلمین و دارالمعلمات مرکزی
۳۲.....	۲-۶-۲- دارالمعلمین اکابر
۳۲.....	۳-۶-۲- دارالمعلمین ابتدایی ولایات و ایالات
۳۲.....	۴-۶-۲- دارالمعلمین عالی
۳۲.....	۵-۶-۲- قانون اعزام محصل به خارج از کشور و تحصیل در رشته معلمی
۳۳.....	۶-۶-۲- تأسیس دانشسراهای مقدماتی و عالی و تصویب قانون تربیت معلم

عنوان

صفحه

۳۳.....	۷-۶-۲- اشکال دیگر مراکز تربیت معلم و مربی و دبیر از سال ۱۳۱۲ تا ۱۳۸۳
۳۴.....	۸-۶-۲- وضعیت فعلی مراکز تربیت معلم در کشور
۳۵.....	۷-۲- خط‌مشی حاکم بر برنامه‌ریزی‌های نظام تربیت معلم ایران
۳۶.....	۸-۲- اصول و ضوابط نه‌گانه حاکم بر نظام تربیت معلم ایران
۳۶.....	۹-۲- اساسنامه مراکز تربیت معلم
۳۹.....	۱۰-۲- نگاهی به ساختار و سازماندهی تربیت معلم ایران بعد از پیروزی انقلاب اسلامی
۴۱.....	۱-۱۰-۲- برنامه‌ریزی تربیت معلم
۴۱.....	۲-۱۰-۲- ماهیت و اهمیت برنامه‌ریزی تربیت معلم
۴۲.....	۳-۱۰-۲- الگوهای برنامه‌ریزی تربیت معلم
۴۲.....	۴-۱۰-۲- نگاهی به وضع موجود مراکز تربیت معلم و برنامه‌های درسی آن
۴۳.....	۵-۱۰-۲- انتخاب و جذب به تربیت معلم
۴۳.....	۶-۱۰-۲- مدیریت و هدایت مراکز تربیت معلم
۴۴.....	۷-۱۰-۲- سطح تخصصی و حرفه‌ای
۴۴.....	۸-۱۰-۲- برنامه‌های درسی و آموزشها
	۱۱-۲- مؤلفه‌های اساسی تربیت معلم در ایران در ابعاد درسی، اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی،
۴۵.....	سیاسی و فلسفی
۴۵.....	۱-۱۱-۲- بُعد درسی
۴۵.....	۱-۱-۱۱-۲- معلم و فرایند برنامه‌ریزی درسی
۴۵.....	۲-۱-۱۱-۲- معلم و اجرای برنامه درسی
۴۶.....	۳-۱-۱۱-۲- معلم و بررسی برنامه درسی
۴۶.....	۲-۱۱-۲- بعد اجتماعی و فرهنگی تربیت معلم در ایران
۴۷.....	۳-۱۱-۲- بعد اقتصادی تربیت معلم
۴۹.....	۴-۱۱-۲- بعد سیاسی تربیت معلم ایران
۵۰.....	۵-۱۱-۲- بعد فلسفی تربیت معلم ایران
۵۱.....	۱۲-۲- نگاهی کوتاه به تاریخچه تربیت معلم در جهان
۵۲.....	۱-۱۲-۲- تربیت معلم در آمریکا
۵۳.....	۲-۱۲-۲- شرایط تربیت معلم در آلمان
۵۴.....	۳-۱۲-۲- آموزش معلمان در نظام آموزشی فرانسه
۵۸.....	۴-۱۲-۲- تربیت معلم در ژاپن

- ۱۲-۲-۵- آموزش معلمان در انگلستان..... ۶۱
- ۱۲-۲-۶- شرایط جذب داوطلبان حرفه معلمی در ایران..... ۶۴
- ۱۲-۲-۷- مقایسه شرایط جذب و انتخاب داوطلبان حرفه معلمی در ایران و چند کشور جهان..... ۶۵
- ۱۳-۲-۱- منابع درسی برخی از رشته‌های کاردانی تربیت معلم ایران..... ۶۸
- ۱۳-۲-۱- دوره کاردانی تربیت معلم رشته آموزش ابتدایی..... ۶۹
- ۱۳-۲-۲- برنامه درسی دوره کاردانی تربیت معلم رشته آموزش ریاضی..... ۷۰
- ۱۳-۲-۳- برنامه درسی کاردانی تربیت معلم رشته مطالعات اجتماعی..... ۷۲
- ۱۴-۲-۱- پیشینه پژوهش..... ۷۸
- ۱۴-۲-۱- تحقیقات خارجی..... ۷۸
- ۱۴-۲-۲- تحقیقات داخلی..... ۸۱
- ۱۴-۲-۳- پرسشهای تحقیق..... ۸۳

فصل سوم: روش تحقیق

- ۳- روش‌ها..... ۸۵
- ۳-۱- روش تحقیق..... ۸۵
- ۳-۲- روش جمع‌آوری داده‌ها..... ۸۵
- ۳-۳- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها..... ۸۶

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

- ۴- تجزیه و تحلیل داده‌ها..... ۸۸
- ۴-۱- تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق..... ۸۸
- ۴-۲- مفهوم و انواع صلاحیت‌های حرفه معلمی..... ۸۹
- ۴-۲-۱- صلاحیت معلمی..... ۹۰
- ۴-۳- تجزیه و تحلیل اصول و ضوابط حاکم بر نظام تربیت معلم ایران..... ۹۰
- ۴-۴- تجزیه و تحلیل مؤلفه‌های تربیت معلم چند فرهنگی گارمون..... ۹۶

- ۴-۵- تجزیه و تحلیل اساسنامه مراکز تربیت معلم ۹۸
- ۴-۶- تجزیه و تحلیل اصولی که در طرح تغییر نظام آموزش و پرورش به تصویب رسیده‌اند ۹۹

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

- ۵- بحث و نتیجه‌گیری ۱۰۲
- ۵-۱- پیشنهادات ۱۰۹
- ۵-۲- محدودیت‌های تحقیق ۱۱۰

منابع و مآخذ

- منابع فارسی ۱۱۲
- منابع اینترنتی ۱۱۷
- منابع انگلیسی ۱۱۸

فهرست جدول ها

صفحه

عنوان

۷۵	جدول دروس عمومی دوره ی کاردانی تربیت معلم.....
۷۵	جدول دروس تربیتی دوره ی کاردانی تربیت معلم.....
۷۶	جدول دروس اصلی- تخصصی دوره ی کاردانی آموزش و پرورش ابتدایی.....
۷۷	جدول دروس اصلی- تخصصی دوره ی کاردانی رشته آموزش ریاضی.....
۷۷	جدول دروس اصلی- تخصصی دوره ی کاردانی رشته مطالعات اجتماعی.....

فصل اول:

کلیات

۱- کلیات

۱-۱- مقدمه

معلمی که امروزه به تعلیم و تربیت شاگردان اشتغال دارد نسبت به گذشته وظیفه‌اش پیچیده‌تر است زیرا در این عصر که انسان با اوضاع و احوال دشوار و پیچیده‌ای مواجه است موفقیت و گذر از معضلات اجتماعی در زمینه‌های آموزشی، سیاسی، اقتصادی و ... نیازمند مهارت و اطلاعات کافی است که اگر معلم کارآموده‌ای نباشد، با تناقضات روبرو می‌شود و شاید هرگز نتواند در شناخت علل و معضلات و راه حل آنها موفقیتی کسب کند. لذا این نکته قابل توجه است که «هرگز نمی‌توان انکار کرد که معلم نقش بسیار مهم و بزرگی در تعیین میزان پیشرفت هر نسلی از نسل‌های بشر دارد و غفلت از تربیت و آماده‌سازی معلم بدون تردید بی‌عنایتی و ارزش ندادن به کودکان و نوجوانان است» (خادمی، ۱۳۶۶:۱).

یکی از راه‌های تربیت معلمانی که خود و دیگران را به شایستگی درک کنند گزینش آنهاست. هر کسی برای درک خویش در نتیجه تجارب زندگی راه‌های متعددی را دارد. این اعتقادات ممکن است صحیح و کمک کننده باشند یا نادرست و گمراه کننده لیکن در دنیایی که ما زندگی می‌کنیم هیچ‌کس نمی‌تواند بی‌آنکه تصویری از خود و چگونگی دیگران داشته باشد دست به کاری بزند. بنابراین، تربیت حرفه‌ای به معنای تعلیم درک مطالب کاملاً تازه به افراد نیست، بلکه عبارت از این است که به افراد کمک کنیم تا ادراکات پیشین خود را تغییر دهند یا در ادراکات پیشین خود مفهوم جدیدتر و عمیق‌تری کشف کنند. دانشجویانی که می‌توانند با استفاده از تجارب قبلی خود و دیگران را در ابتدای کار به نحوی بسیار خوب و با مفهیمی که بعضی از هم‌کلاسی‌های آنها در آخر برنامه به آن دست خواهند یافت، درک کنند را می‌توان دانشجویان خوشبخت نامید. این موضوع تقریباً درست است که بعضی از افراد برای اینکه معلم موفق باشند نیاز به تربیت ویژه‌ای ندارند، اما متأسفانه تعداد آنها بسیار ناچیز است و اغلب مردم هنوز به اینگونه کمک احتیاج دارند. از این‌رو بدون شک سالیان دراز به برنامه‌های تربیت معلم نیاز خواهیم داشت (کومبز، ۱۰۰: ۱۳۷۰). در این رابطه برخی از صاحب‌نظران معتقدند که:

عملکرد مهارت‌های حرفه‌ای معلمان را می‌توان به پلی تشبیه کرد که زندگی حال را به آینده مرتبط می‌سازد. کودکان، نوجوانان و جوانان امروز عابراتی هستند که با معصومیت از روی این پل راهی فرداهای ناشناخته می‌شوند. دانشکده‌ها و مراکز تربیت معلم، که آموزش حرفه‌ای

معلمان یا تعلیم‌دهی مهارت‌های تدریس را به عهده دارند، طراحان و سازندگان این پل هستند (رؤوف، ۱۳۷۱:۳۱).

وظیفه معلم زمانی که به تعلیم و تربیت دانش‌آموزانی با تنوع قومی، زبانی، فرهنگی، طبقاتی می‌پردازد، مشکل‌تر است زیرا او باید واجد صلاحیت‌ها و ویژگی‌هایی باشد که بتواند این تنوع را درک کند و پذیرنده دانش‌آموزان گوناگون خود باشد و در عین حال به تعلیم و تربیت آنها لطمه‌ای وارد نشود. با توجه به آنکه آرتور گارمون^۱ ابعاد تربیت معلم چند فرهنگی را مدنظر قرار داده است این تحقیق تلاش می‌کند تا روشن سازد که در خطمشی حاکم بر برنامه‌ریزی‌های نظام تربیت معلم و اساسنامه مراکز تربیت معلم ما عوامل کلیدی نظریه گارمون در خصوص آموزش معلمان اقلیت‌های فرهنگی وجود دارد یا اینکه آنها مورد توجه نبوده‌اند. امید است آنچه از این تحقیق حاصل می‌شود به معلمان آینده و فعلی این مرز و بوم کمک نماید تا آنها با بهره‌گیری از نتایج تحقیق بیش از پیش در امر تعلیم و تربیت دانش‌آموزان با گوناگونی‌های متفاوت موفق شوند.

۱-۲- بیان مسأله

پایه و اساس هر کشور بر استقلال فکری افراد آن جامعه استوار است هرچه افراد جامعه نیرومندتر و عالم‌تر باشند جامعه سعادتمندتر و پیروزتر خواهد بود. تردیدی نیست که نیرومندی و دانش یک جامعه به وضع فرهنگی و تربیت افراد آن بستگی دارد. تأثیر معلمان بر جامعه به اندازه‌ای زیاد است که می‌توان گفت سعادت مملکت در دست کسانی است که به تعلیم و تربیت فرزندان کشور اشتغال دارند. جوامع مختلف در ادوار گوناگون با شرایط مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی روبرو هستند که این تغییرات همه ارکان جامعه را تحت تأثیر قرار داده است یکی از مهمترین ارکان، نظام آموزش و پرورش آن کشور است که دارای اجزاء مختلفی است در اینجا بحث پیرامون برنامه‌های مراکز تربیت معلم ایران شامل خطمشی حاکم بر برنامه‌ریزی‌های نظام تربیت معلم ایران و اساسنامه این مراکز خواهد بود. یکی از صاحب‌نظران در مسائل تعلیم و تربیت در کتاب **تربیت معلم و کارورزی** اظهار می‌دارد:

معلمی مثل هر پیشه‌ای حرفه‌ای است که اصول و قوانینی دارد اگر نتوان اصول و قوانین معلمی را با اصول و قوانین مشاغل دیگر هم‌ردیف دانست به یقین باید برای آن ویژگی‌های برتر و دقیق‌تر در نظر گرفت چون معلمی صنعتی است ظریف و حساس که فرآورده‌های آن انسانها هستند، انسانهایی که تشکیل دهنده جامعه فردایند (رؤوف، ۱۳۷۱:۱۵).

فراز و نشیب‌های تاریخی تربیت معلم نشان می‌دهد که بی‌اعتنایی و بی‌احتیاطی در مورد

^۱ . Arthur Garmon

«معلم و تربیت معلم» دیوارهای بنای عظیم آموزش و پرورش، که با مصالح گوناگون مادی و معنوی ساخته می‌شوند-هرچند هم اصولی، ماهرانه و حساب شده باشند-در برابر ناسازی‌های ناگزیر زندگی اجتماعی ملت‌ها مقاوم نخواهد ماند و عمری کوتاه و پرمخاطره خواهد داشت. وارد نکردن «معلم» در مهندسی این بنا به منزله فرو نشاندن استعداد و فروپاشی آن است. چنین شد که درگیر و دار دگرگونی‌های محتوایی برنامه‌ها و نوآوری‌های آموزشی، «نقش معلم» عمده‌ترین موضوعی بود که بیشترین توجه را به خود جلب کرد. تا به آن‌جا که «هنر» و «حرفه مهندسی معلم» و پرورش فنون «هنرمندی‌ها و حرفه‌مندی‌های معلم» از اصول اصلی تربیت معلم قلمداد گردید و برای به ثمر نشاندن آن شیوه‌ها و راهکارهای گوناگون به کار گرفته شد (گیج، ۵۰: ۱۳۶۸).

با توجه به اینکه در آمریکا تقریباً ۹۰٪ از معلمان سفید پوست هستند و در حدود ۳۸٪ از جمعیت دانش‌آموزان از اقلیت‌های قومی و نژادی هستند، و آنها از داشتن معلمانی از نژادهای خود بی‌بهره هستند و طبیعی است که نتوانند از تدریس‌هایی که صورت می‌گیرد بهره کافی را ببرند، این عدم تناسب باعث شد تا محققى به نام آرتور گارمون استاد دانشگاه میشیگان در یک دوره ده ساله با استفاده و کمک گرفتن از سایر تحقیقات انجام شده مطالعه‌ای را برای حل این مشکل انجام دهد و در این راستا او تربیت معلم چند فرهنگی را پیشنهاد داده تا معلمان با داشتن نگرشها و تجربیاتی مرتبط تحت آموزشهای چند فرهنگی قرار بگیرند و دانش‌آموزان با تنوعات قومی / نژادی و فرهنگی را بپذیرند و آموزش دهند. یکی از صاحب‌نظران در طرح مطالعه مقدماتی نظام تربیت معلم در بخش جذب و گزینش اظهار می‌دارد:

... چالش دیگر درباره جذب معلمان در کشورهای پیشرفته غربی به ویژه ایالات متحده آمریکا، مرتبط با گروههای اقلیت نژادی و فرهنگی می‌باشد. امروزه در بسیاری از کشورهای توسعه یافته جهان با پدیده رو به تزاید گوناگونی نژادی و فرهنگی مواجه هستیم. در غالب این کشورها، وضع به گونه‌ای است که اقلیتهای مختلف قومی و نژادی و فرهنگی به سرعت در حال افزایش هستند. این امر تا حد زیادی به دلیل اوضاع سیاسی - اجتماعی و اقتصادی فعلی دنیا می‌باشد به طوریکه بسیاری از افراد به دلیل شرایط سیاسی و اقتصادی حاکم بر کشور خود مجبور به مهاجرت به کشورهای توسعه یافته می‌شوند. بنابراین در نتیجه رشد و افزونی پدیده مهاجرت، وضعیت و توزیع قومی، نژادی و فرهنگی نیز در کشورهای پیشرفته غربی تغییر کرده است از این رو چگونگی بکارگیری نیروهای مستعد و توانمند حرفه معلمی برای اقلیتهای قومی، نژادی و فرهنگی به عنوان یکی از مسایل اساسی این جوامع مطرح می‌باشد ... در کشور ایران نیز علی‌رغم اینکه پدیده اقلیتهای نژادی، قومی و فرهنگی به شدت کشورهای توسعه یافته وجود ندارد اما به هر حال تا حدودی با وضعیت گوناگونی زبانی، قومی و فرهنگی مواجه هستیم. از این رو ملاحظه این تفاوتها در تأمین نیروی انسانی لازم برای خدمت در شغل معلمی از ضرورت تام برخوردار می‌باشد (شمشیری، ۵۴-۵۳: ۱۳۸۲).

این تحقیق بر آن است تا با توجه به اینکه در کشور ایران تا حدودی پدیده تنوعات قومی، نژادی، زبانی و فرهنگی وجود دارد، با انجام مقایسه‌ای بین برنامه‌های تربیت معلم و مؤلفه‌های

شش‌گانه گارمون «گشوده ذهنی، خودآگاهی و خودتأملی، تعهد به عدالت اجتماعی، تجربیات بین فرهنگی، تجربیات آموزشی و تجربیات گروه پشتیبان» به این نتیجه برسد مبنی بر این که این مؤلفه‌ها در برنامه‌های تربیت معلم ایران وجود دارند یا خیر؟ تا در این راستا بتوان برای دانش‌آموزان مورد نظر متناسب با شرایط اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی کشور ما گام‌هایی را برداشت. قابل ذکر است که در این پژوهش منظور از برنامه‌های تربیت معلم که قرار است با تربیت معلم گارمون مقایسه شوند اصول و ضوابط نه‌گانه حاکم بر تربیت معلم ایران و اساسنامه مراکز تربیت معلم و همچنین برخی از اصولی که در طرح تغییر نظام آموزش و پرورش ایران به تصویب رسیده‌اند می‌باشد.

۱-۳- ضرورت و اهمیت پژوهش

سید مصطفایی (۱۳۷۷) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی انگیزه‌های شغلی در دانشجو - معلمان مراکز تربیت معلم ارومیه» عقیده دارد که؛ در تمامی نظریه‌های تربیتی، معلم به عنوان هسته اصلی نظام آموزشی و مجری حقیقی این امر حیاتی شناخته شده است. تنوع و پیچیدگی شغل معلمی در نقش‌های گوناگونی که معلم به عهده می‌گیرد، آشکار است، معلم از یک سو باید محتوا و روش‌های دانش زمان خود را به نسل جوان منتقل سازد و آنان را آماده پذیرش و کشف اندیشه‌های نو کند و از سوی دیگر، رشد جسمی، شناختی و عاطفی فراگیران را به گونه‌ای رهبری کند که استقلال فکری، مسئولیت اجتماعی، قدرت ابتکار، آزاداندیشی و ده‌ها صفت دیگر به صورت عادات پایدار در آنان بوجود آید. عصر ما را می‌توان عصر تحقیقات، فن‌آوری و انفجار دانش و اطلاعات دانست در این عصر معلمان بیشترین نقش را در انتقال عناصر فرهنگی، دستاوردهای علمی و تجارب بشری به نسل نو خاسته ایفا می‌کنند.

با عنایت به اهمیت و نقش معلم در جامعه و مسئولیت وی در تربیت همه جانبه دانش‌آموزان، بجاست که هر جامعه‌ای نظامی معین جهت تربیت و آموزش معلمان خود داشته باشد. آنجا که جوامع انسانی در طول تاریخ همواره به یک شکل و با یک فرهنگ و سنت ادامه‌ی حیات نمی‌دهند، و در طول هر دوره‌ای ویژگی‌هایی متمایز با سایر ادوار گذشته دارند، نظام تربیت معلم در جوامع نیز، همانند سایر ارکان جامعه، متأثر از اوضاع سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی زمان به شکل‌های متفاوتی متجلی می‌گردد. بنابراین با توجه به نقش حساس معلم و جایگاه و اهمیت نظام تربیت معلم در جامعه و با عنایت به دلایلی که در ذیل خواهد آمد، ضرورت و اهمیت مطالعه حاضر از لحاظ عملی مشخص می‌گردد.

- وجود تنوع در جامعه دانش‌آموزی ما در زمینه‌های فرهنگی، قومی، زبانی و طبقاتی.
- تغییر نگرش و رویکرد مردم به نقش آموزش و پرورش معلمان در جامعه.

رشد و تربیت انسان را شرایط اجتماعی و فرهنگی محیط او رقم می‌زند و نمی‌توان کسی را از این شرایط بیرون آورد و به تربیت او پرداخت. به همین دلیل فرهنگ در وجود افرادی که در آن زندگی می‌کنند، ریشه می‌دواند و پیام‌های تربیتی زمانی موثر است که به زبان همان فرهنگ بیان یا نوشته شود. در هر منطقه‌ای شرایط فرهنگی و اجتماعی ویژه‌ای وجود دارد که آن منطقه را از جاهای دیگر متمایز می‌سازد آنچه که به عنوان برنامه درسی کارشناسان تهیه می‌کنند و آنچه که در کلاس‌ها معلم تدریس می‌کند باید با شرایط اجتماعی و فرهنگی مناطق گوناگون همسویی داشته باشند. بنابراین از آنجائیکه ما در جامعه خود با گوناگونی جامعه دانش‌آموزی و خرده فرهنگ‌ها روبرو هستیم باید بتوانیم معلمانی را تربیت کنیم که توانایی درک این تنوعات فرهنگی را داشته باشند و همین موضوع در واقع یکی از دلایلی است که انجام این پژوهش را برای محقق با اهمیت و ضروری نموده است.

از سوی دیگر در دنیای امروزی مردمی که فرزندان خود را به مدرسه و معلم می‌سپارند در مقایسه با گذشته انتظارات بیشتر و مشخص‌تری از معلمان را دارند و در واقع رویکرد آنها نسبت به نقش معلم در مدرسه تغییر کرده است به عنوان مثال با توجه به اینکه بچه‌ها از نظر وراثت، نوع خانواده، نوع ارتباطات، وضع اقتصادی گوناگون هستند و همین گوناگونی سبب می‌شود که هر یک از آنها با شرایط خاصی در مدرسه و کلاس حاضر شوند خانواده‌ها از معلمان انتظار دارند که به تفاوت‌های فردی فرزندان‌شان توجه نمایند و در آموزش و تدریس این تفاوت‌ها را در نظر بگیرند. بنابراین همین تغییر رویکرد مردم نسبت به ایفای نقش‌های معلمان در جامعه نیز یکی دیگر از دلایلی است که انجام این تحقیق را با اهمیت کرده است. همین دلایل در واقع تأکید بر این است که در برنامه‌های تربیت معلم ایران به تعلیم و تربیت چند فرهنگی توجه شود چون ما در کشورمان دارای خرده فرهنگ‌های متنوعی هستیم که فرزندان آنها این حق را خواهند داشت تا معلمانی را داشته باشند که آنها را درک نموده و بپذیرند و از تدریس آنها به نحو درستی بهره‌مند شوند و در مدارس به تنوعات قومی و فرهنگی توجه گردد تا دانش‌آموزان اقلیت‌های فرهنگی با ارتباط عاطفی، فرهنگی و روانی با معلمین خود و آموزشگاه محل تحصیل خود آینده خود را به درستی رقم بزنند. با توجه به اینکه در یک جامعه چند فرهنگی که در آن تنوعی از گروه‌ها و فرهنگ‌های مختلف به‌طور هماهنگ با هم زندگی می‌کنند و همه نسبت به کشور خود متعهد و مسؤول هستند و با سایر گروه‌ها تعامل و مشارکت دارند لذا استفاده از امکانات و دسترسی همه گروه‌ها از خدمات آموزشی، اقتصادی، سیاسی و ... لازمه یک جامعه چند فرهنگی است.

۴-۱- اهداف تحقیق

۱-۴-۱- هدف کلی

هدف کلی تحقیق بررسی مقایسه‌ای نظام تربیت معلم ایران با مؤلفه‌های تربیت معلم گارمون می‌باشد.

۱-۴-۲- اهداف جزئی

۱. بررسی میزان بهره‌مندی برنامه‌های تربیت معلم ایران از لحاظ بعد تنوع‌پذیری دیدگاه گارمون.
۲. بررسی اهمیت آموزشهای ویژه برای خرده فرهنگها و اقلیتهای قومی در نظام تربیت معلم ایران.
۳. تشخیص میزان بهره‌مندی برنامه‌های تربیت معلم ایران از نیازهای واقعی معلمان اقلیتهای فرهنگی.

۵-۱- تعریف مفاهیم (تعاریف نظری)

۱-۵-۱- تعاریف نظری

مؤلفه‌های نظریه گارمون به صورت زیر تعریف می‌شوند:

گشوده ذهنی: ^۲ پذیرنده‌ی اطلاعات جدید، عقاید و استدلال دیگران، و پذیرش انواع متفاوت تنوع‌طلبی نژادی، فرهنگی، مذهبی.

خود تأملی: ^۳ توانایی و تمایل شخصی برای تفکر جدی و انتقادی از خود.

خود آگاهی: ^۴ میزان آگاهی شخص از عقاید و طرز تفکر خود.

تعهد به عدالت اجتماعی: ^۵ تمایل شدید به فراهم ساختن تساوی و برابری برای همه انسانها.

تجربیات بین فرهنگی: ^۶ به عنوان برقراری ارتباط مستقیم با افراد خاص از گروههای فرهنگی

^۲ . Openness

^۳ . Self-Reflectiveness

^۴ . Self - Awareness

^۵ . Commitment to social justice

^۶ . Intercultural Experiences

و نژادی، متفاوت با گروه شخص.

تجربیات آموزشی:^۷ منظور دوره‌های MCTE^۸ است که همان دوره‌های چند فرهنگ‌سازی معلمان می‌باشد که به صورت جامع و طولانی مدت بوده و حاوی اطلاعاتی می‌باشد که بخشی از تجربیات آموزشی را شامل می‌شود. همچنین می‌توان از تجربیات دوره‌ای، فعالیت‌ها و روش‌های آموزشی که در افزایش مؤثر رشد چندفرهنگی دانش‌آموختگان مؤثر بوده‌اند نیز به عنوان بخشی از تجربیات آموزشی نام برد.

تجربیات گروه پشتیبان:^۹ حمایت فرد توسط گروه که سبب پدید آمدن احساس امنیت و پذیرش برای یک شخص می‌شود و همچنین به رشد وی کمک می‌کند.

معلم: معلم کسی است که با یک یا چند دانش‌آموز به رفتار تعاملی می‌پردازد و هدفش از این کار آن است که در دانش‌آموزان تغییری ایجاد کند. این تغییر چه شناختی باشد چه حرکتی (مهارتی) یا نگرشی، از سوی معلم یک تغییر هدفمند است (سیف، ۲۱۹: ۱۳۷۳).

تربیت: تربیت عبارت از پرورش دادن و به فعلیت رساندن استعدادها و ایجاد تعادل و هماهنگی میان آنهاست تا از این راه متربی به حد اعلای کمال برسد (رفیعی، ۹۱-۹۰: ۱۳۸۱).

تربیت معلم: تمام فعالیت‌ها و تجارب رسمی و یا غیر رسمی که شخص را برای پذیرش مسئولیت تربیت یا آموزش و پرورش آماده می‌کند.

۱-۶- معرفی اقلیتهای قومی، نژادی، زبانی و مذهبی

گروهی که همبستگی گروه نژادی خود را به جمعیتی بزرگتر امتداد دهد، گاهی قوم نامیده می‌شود. بدین ترتیب یک قوم را باید گروهی دانست که عضویت در آن شباهتهایی با ساده‌ترین نوع گروه نژادی دارد و فرض می‌شود که دارای همان نوع گرمی عاطفی و تقدس باشد. اعضای قوم دارای اشتراکات زبانی، دینی و فرهنگی هستند، اما از اقوام دیگری که در این خصایص مشترک هستند به واسطه اعتقادشان به یک اسطوره یا تاریخ مبدأ و نیز اعتقاد به یک گذشته جمعی، متمایز می‌گردند. هر قوم برای شمارش تمایز خود از سایر اقوام از نمادهایی استفاده می‌کند که معرف صورت‌های ساده‌تر تعلق قومی هستند (رکس، ۱۷۱: ۱۳۸۰).

⁷. Educational Experiences

⁸. MCTE= Multicultural Teacher Education

⁹. Support Group Experiences